

17.6.2019

הנידון: מענקי איזון עירוניים

הקדמה

מענק האיזון הממשלתי הינו המענק העיקרי שמועבר לרשויות מקומיות. מטרת מענק האיזון לגשר בין ההוצאות של הרשות המקומית לבין הכנסותיה. משרד הפנים מקצה מספר מענקים מיועדים לרשויות מקומיות, המענק העיקרי המועבר לרשויות הינו מענק איזון, שאר המענקים מועברים בהתאם לחוק והחלטות ממשלה.

מענק איזון הינו סכום שמטרתו להשלים פערים בין הכנסות הרשות המקומית לבין הוצאותיה, ולאפשר לכל הרשויות להעניק לתושביהן שירותים בסיסיים, שאת חלקם הן מחויבות לספק על פי חוק.

כיצד נקבע מענק האיזון

מענק האיזון נקבע על פי מודל - החל משנת 2004 נוסחת המודל מתבצעת בהתאם להמלצות ועדת גדיש שאומצו ע"י הממשלה. על פי מודל זה נקבעת ההוצאה הנורמטיבית של הרשות בהתאם למאפייניה השונים, במקביל מחושבת ההכנסה בפועל של הרשות בהתאם לנתונייה הספציפיים (או הכנסה מינימאלית נדרשת).

דוח גדיש הוא קובץ ההמלצות של ועדת גדיש הכולל הנחיות והוראות בדבר החישוב והחלוקה של מענק האיזון. על פי דוח זה, על משרד הפנים לחשב מענק מודל, כלומר את גודל מענק האיזון שיש לתת לכל רשות, ולפעול לפי חישוב זה. כפי שנראה בהמשך, משרד הפנים אכן מבצע את החישוב, אך אינו מיישם אותו בפועל בשל מגוון אילוצים וסיבות.

הפער בין ההוצאה הנורמטיבית להכנסה בפועל מהווה את מענק האיזון הראשוני לנפש. מענק האיזון לרשות עפ"י המודל הינו המענק הראשוני בתוספת הוצאות הרשות לפירעון מלוות ופנסיה (בהתאם לכללי משרד הפנים). בשל אילוצים תקציביים קובע משרד הפנים כללי הקצאה לצורך חלוקת המענק בפועל.

לפני יומיים מה, קיימה ועדת הפנים של הכנסת דיון בסוגיית הקצאת מענקי איזון לרשויות המקומיות בישראל. כמצע לדיון שימש מסמך שהכין מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא (המסמך נמצא באתר).

בהודעה לעיתונות שפרסמה הוועדה בתום הדיון נכתב בין השאר כי בשנת 2014 במגזר היהודי, עמדו הכנסות הרשויות המקומיות ממענקי איזון מתוך סך ההכנסות מגביית ארנונה על 8% לעומת 135% ברשויות ערביות. תלות הרשויות הערביות במענק גבוהה בכל חמשת האשכולות שבהם יש רשויות ערביות, כשבאשכול 1 היחס בין ההכנסות ממענקי האיזון להכנסות מגביית ארנונה הוא יותר מפי 3 (52.7 מיליון ש"ח מענקים לעומת גביית ארנונה של 15.2 מיליון ש"ח).

רשויות נטול איזון

בישראל ישנן כיום 257 רשויות מקומיות, אולם, לא כל הרשויות המקומיות מקבלות מענק איזון. ישנה קבוצה של רשויות אשר בהתאם לנוסחת גדיש אינן זכאיות לקבל מענק איזון מאחר והכנסותיהן בפועל גבוהות מהוצאותיהן (בשנים 2007-2008 נכללו ברשימה זו 21 רשויות מקומיות אשר לא קיבלו מענק איזון).

הסבר

כלומר המענק מיועד בשביל איזון בין ההוצאות להכנסות של העירייה עם פתח למימון שירותים חיוניים לקהילה עירונית. המטרה לספק איזון תקציבי ממוסד וסיסטמתי ומשתנה.

הזכאות למענק : הזכאות למענק על ידי מודל אינפורמטיבי במשרד הפנים שקובע רמת הזכאות לגובה המענק בשם מודל גדיש

הכן, מענק איזון, הינו סכום שמטרתו להשלים פערים בין הכנסות הרשות המקומית לבין הוצאותיה, ולאפשר לכל הרשויות להעניק לתושביהן שירותים בסיסיים, שאת חלקם הן מחויבות לספק על פי חוק.

אבני יסוד לתכנית פעולה –

1. לרוב העיריות מצליחות באופן כללי להשיג מענקי איזון ממשד הפנים.
2. בראש וראשונה צריך מיפוי על החסמים בדרך לניהול תועלתני לתקציבי האיזון.
3. התווית תכנית אסטרטגית לתיעול המשאב באופן אופטימלי עם תכנית ניהול שנתית שתמצא את פוטנציאל התקציב בשירות האזרחים העירוניים. השימוש היעיל יעלה את סכום הזכאות בשנה הבאה
4. ישיבה עם עלאא ג'נטוס יועץ כלכלי בשביל להתוות תכנית תיעול השירותים עם מתן פתרונות לחסרונות קהילתיים כדי לדעת לתעדף אופן פעולת הנהלת המשאב.
5. הוועדה של היו"רים ניחנת בכובד תזוזה מה שמצריך בהירות במטרות ותכנית ההפעלה האסטרטגית כדי להתארגן במשך השנה ללא צורך בחזרה מתמדת לחברי הוועדה, כלומר שימוש חכם במשאבי הוועדה הלוגיסטיים כדי לא להישחק.
6. צריך לדאוג למודל עירוני מצליח לחיקוי כדי לאמוד נכון את אופן הפעולה החיוני לתיעול התקציב. כלומר להגיע למצב נטול איזון.
7. צריך לדאוג לוועדה עירונית משותפת כדי לבקר בהמשכיות את תוצר מענקי האזון במטרה לשפר באופן מתמיד את שיעור המענק השנתי
8. לנסח מטרות מדידות מול משרדי הממשלה מתוך צורך להעלות את תקציב האיזון הממשלתי השנתי בפועל
9. ליווי דרך ערוצים ברורים ומעודדים לפרויקט ישמש כאבן פינה לתיעול מתמשך בכוונת המטרה העירונית של העיריה.

סיכום

לבסוף - מענקי האיזון הינם כלי הנועד לגשר בין הוצאות הרשויות וההכנסות שלהן, במטרה לספק לאזרח את סל השירותים מהרשות המקומית. עד שנת 1994, גודלם של מענקי האיזון נקבע בין היתר לפי שיעור הביצוע של תקציב הרשות המקומית. שיטה זו עודדה הוצאות ברשויות ויצרה

גירעונות. במטרה לתקן ולפתור תופעה זו, הוקמו ופעלו לאורך השנים וועדות שונות שניסו לתקן ולהטיב נושא זה .

נתונים מ-15 השנים האחרונות מראים כי בתחילת שנות האלפיים היתה ירידה בסכומי מענקי האיזון, אך מענקי האיזון גדלו בחמש השנים האחרונות.